

2. Стаття 21. Права постраждалих осіб URL: https://protocol.ua/ua/pro_zapobigannya_ta_protidi_vid_07_12_2017_2229_vii_i_stattya_21/.

3. Що таке аб'юз? Як з ним боротися та захищатися URL: <https://www.securitypolice.com.ua/index.php/all-blogs/news-ua/shcho-take-ab-yuz-yak-z-nim-borotися-ta-zakhishchatisya>.

4. Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/09_04_2020/pdf/167.pdf.

5. Мак-Кензі Д. Як звільнитись від токсичних стосунків і не стати жертвою, 2019, 256 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-111>

ОКРЕМІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ЕКСПЕРТА ДЛЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЗНАРЯДДА ЗЛОЧИНІВ ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРА

Кірін Роман Станіславович

*доктор юридичних наук, доцент, судовий експерт
Дніпропетровського науково-дослідного експертно-криміналістичного
центру Міністерства внутрішніх справ України
м. Дніпро, Україна*

Станом на 270-й день повномасштабної війни РФ застосувала більше 4 700 ракет. Сотні наших міст просто спалені. Тисячі людей загинули. Мільйони поїхали з України до інших країн, рятуючись від війни [1].

Беручи до уваги Статут ООН та Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН 3314 «Визначення агресії» від 14.12.1974 р., Верховна Рада України ще у 2015 р. визнала РФ державою-агресором та закликала міжнародних партнерів України, серед іншого, не допустити безкарності винних за злочини проти людяності, вчинені від початку російської агресії проти України [2].

Ще однією постановою парламент рекомендував Генеральній прокуратурі України, Службі безпеки України та Міністерству оборони України у межах своїх повноважень сприяти уряду у питанні створення єдиної бази даних доказів вчинення акту агресії РФ проти України, скоєння воєнних злочинів та злочинів проти людяності, які призвели до особливо тяжких наслідків [3].

Щоби притягнути загарбників до відповідальності, українські криміналісти мають зібрати якомога повну базу доказів злочинів РФ. Кожен із доказів воєнних злочинів рашистів потрапить також до електронного реєстру, де накопичуються матеріали для майбутніх судових справ [4].

Тож, перед суб'єктами судово-експертної діяльності, визначених у ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» [5], стоїть не проста й відповідальна задача із здійснення фіксації та документування вчинених РФ злочинів, проведення відповідних судових експертиз (обстежень і досліджень) задля формування доказової бази щодо кожного з таких злочинів.

Проте, практика ідентифікації знаряддя злочинів держави-агресора, зокрема, ракетної зброї, засвідчила наявність окремих проблем теоретико-прикладного характеру, які вимагають комплексного наукового осмислення та вироблення легітимного методологічного підходу, що буде сприйматися не лише національними, а й міжнародними інституціями правопорядку. Серед низки питань, пов'язаних із судово-експертною діяльністю у сфері ідентифікації ракетної зброї, пропонується розглянути підстави проведення експертизи та суб'єкти залучення експерта.

Підставами проведення судової експертизи відповідно до судово-експертного законодавства є [5, ст. 7-1]: 1) судові рішення про проведення судової експертизи; 2) рішення органу досудового розслідування про проведення судової експертизи; 3) договір-замовлення з експертом про проведення судової експертизи; 4) договір-замовлення з експертною установою про проведення судової експертизи;

Виходячи з приписів Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) [6] підставами проведення експертизи можуть бути: 1) ухвала слідчого судді про доручення проведення експертизи; 2) рішення слідчого або прокурора про проведення судової експертизи; 3) договір-замовлення сторони захисту про проведення судової експертизи.

Тож, враховуючи, що стороною кримінальних проваджень щодо порушення законів та звичаїв війни у формі ракетних обстрілів, які завдали надмірних ушкоджень та зайвих страждань цивільним особам, що не беруть участі у бойових діях, та/або цивільним об'єктам без розбору (невибіркові обстріли), з боку захисту є підозрювані військовослужбовці РФ, які віддавали та виконували злочинні накази, наразі єдиною підставою проведення експертизи слід вважати рішення слідчого або прокурора про проведення судової експертизи.

Крім того, оскільки наслідком цих злочинів є матеріальні збитки, які потерпілі не можуть визначити та не надали документи, що підтверджують розмір такої шкоди, розмір шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяного кримінальним правопорушенням, розмір яких має бути визначений, то експертиза має бути обов'язковою. Тобто йдеться не

лише обов'язковий характер визначення наслідків ракетного обстрілу – розміру завданих матеріальних збитків предмету злочину (об'єкти цивільного призначення – нерухоме та рухоме майно), а й про їх причину – знаряддя вчинення злочину, яке було використане для цього.

Дійсно, процесуальною підставою проведення судової експертизи є певний документ, який повинен містити сукупність даних, що безпосередньо стосуються і кримінального і експертного провадження.

Так, на підзаконному рівні у п. 1.8. Інструкції Міністерства юстиції України (далі – Мін'юст) про призначення і проведення судових експертиз та експертних досліджень [7] встановлено, що підставою для проведення експертизи відповідно до чинного законодавства є процесуальний документ, складений уповноваженою на те особою (органом), або договір з експертом чи експертною установою, укладений за письмовим зверненням особи у випадках, передбачених законом.

Надалі, у зазначеному пункті Інструкції йдеться про зміст, але, по-перше, не вказано зміст чого мається на увазі – процесуального документу чи договору. По-друге, у змісті має обов'язково зазначатися «... її реквізити», але також у неоднозначній формі – уповноваженої особи, особи-замовника, експертної установи чи можливо процесуального документу. Здається, що останній не може супроводжуватися займенником «її», але слід враховувати, що він з'явився після кількох змін та доповнень цього пункту Інструкції.

Так, у 2019 р. йшлося про договір з експертом чи експертною установою, укладений за письмовою заявою (листом) замовника (юридичної або фізичної особи), з обов'язковим зазначенням його реквізитів, з переліком питань, які підлягають розв'язанню, а також об'єктів, що надаються [8]. Тобто у такій редакції термін «... його реквізитів» міг розглядатися лише по відношенню до договору, експерта чи замовника. Нарешті у 2020 р. з'являється редакція цього пункту, де вже йдеться про «... її реквізити» [9].

Отже, шляхом виключень, можна дійти висновку про те, що у чинній редакції Інструкції Мін'юсту термін «реквізити» відноситься до однієї з сторін договору з експертною установою (експертом) про проведення судової експертизи, а саме – замовника (юридичної або фізичної особи).

Більш вдало, на мій погляд, подібний припис сформульовано в Інструкції МВС [10], виходячи з якого термін «реквізити» пов'язується зі змістом процесуального документу або письмового звернення про призначення експертизи. Втім, заради справедливості, слід зазначити, що така редакція практично повністю була тотожною тій, що використовувалася в Інструкції Міністерства юстиції України в редакції від 26.12.2012 р., тобто очевидним був намір уніфікувати відомчі підходи.

Крім того, у чинній редакції Інструкції Мініюсту не розкривається й назва вказаного процесуального документу, натомість Інструкція МВС дає підстави вважати таким постанову слідчого або прокурора про призначення експертизи. Ці сторони кримінального провадження з боку обвинувачення, які у експертному провадженні отримали назву «ініціатор», і є суб'єктами залучення експерта для проведення певних видів експертиз, у тому числі й щодо ідентифікації знаряддя злочинів держави-агресора.

Література:

1. Зеленський В. З початку повномасштабної війни Росія випустила по Україні майже 5 тис. ракет. (20.11.2022). URL: <https://ukranews.com/ua/news/896275-z-pochatku-povnomasshtabnoyi-vijny-rosiya-vypustyla-po-ukrayini-majzhe-5-tys-raket-zelenskyj> (дата звернення 09.12.2022).

2. Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором : Постанова Верховної Ради України від 27 січня 2015 р. № 129-VIII. *Офіційний вісник України* від 10.02.2015 р., № 9, ст. 232.

3. Про комплекс невідкладних заходів щодо практичної реалізації міжнародно-правової відповідальності Російської Федерації за збройну агресію проти України : Постанова Верховної Ради України від 20 березня 2018 р. № 2356-VIII. *Офіційний вісник України* від 13.04.2018 р., № 29, ст. 1014.

4. Українські криміналісти збирають якомога більшу базу доказів злочинів РФ для міжнародного трибуналу. (03.12.2022). URL: <https://podrobnosti.ua/2462542-ukransk-kriminalsti-zbirajut-jakomoga-blshu-bazu-dokazv-zlochinv-uf-dlja-mzhnarodnogo-tribunalu.html> (дата звернення 09.12.2022).

5. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення 09.12.2022).

6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 09.12.2022).

7. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від

26.12.2012 № 1950/5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення 09.12.2022).

8. Про затвердження Змін до Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 22 лютого 2019 р. № 563/5. *Офіційний вісник України* від 22.02.2019 р., № 15, ст. 538.

9. Про затвердження Змін до Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 24 лютого 2020 р. № 667/5. *Офіційний вісник України* від 13.03.2020 р., № 20, стаття 777.

10. Про затвердження Інструкції з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 17.07.2017 р. № 591. *Офіційний вісник України* від 19.09.2017 р., № 73, ст. 2254.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-112>

КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Ломакіна Олена Анатоліївна

кандидатка юридичних наук, доцентка,

доцентка кафедри адміністративного та конституційного права

*Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

Кравченко Анна Сергіївна

студентка V курсу факультету морського права

*Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації (росії) на територію нашої держави змусило активізувати боротьбу українців за власну державність на всіх можливих фронтах. У зв'язку з розвитком світових передових технологій кіберпростір – є одним із найгарячіших «зон» війни.

Забезпечення реалізації державної політики в сфері протидії кіберзлочинності – є одним із завдань Кіберполіції України [1]. Правову основу забезпечення кібербезпеки України становлять Конституція України, закони України щодо основ національної безпеки, засад внутрішньої і зовнішньої політики, електронних комунікацій, захисту